

DĖL ATASKAITŲ PAVADINIMŲ SANDAROS

Apie lietuviškų dokumentų pavadinimus rašyta ne kartą (Kniūkšta 2005: 142–165; Vladarskienė 2005: 79–89), jų darymo ypatumai aptarti ir kalbos rekomendacijas teikiančiuose leidiniuose – *Kalbos patarimų* knygelėse ir *Kanceliarinės kalbos patarimuose*. Atrodytų, kad dokumentų pavadinimų sandara nusistovėjusi, reglamentuota ir didesnių problemų kelti neturėtų. Deja, laikmečio sąlygos griauja įprastą tvarką. Narystė Europos Sąjungoje (toliau – ES) paveikė ir lietuvių administracinę kalbą. ES dokumentų vertimas į lietuvių kalbą ir lietuviškų dokumentų derinimas prie europinių reikalavimų daro neabejotiną poveikį ir sintaksinei jų struktūrai, todėl prie kai kurių svarstytinų atvejų tenka vėl grįžti.

Vienas iš tokių vis dar aktualių dalykų yra prielinksninių konstrukcijų vartojimas dokumentų pavadinimuose. Lina Murinienė (2008: 173), rašydama apie verstinių ES dokumentų pavadinimų tipus, nurodė, kad „konstrukcija su prielinksniu *apie* dažniau vartojama kartu su daiktavardžiu *ataskaita*“, ir kėlė klausimą dėl šios konstrukcijos normiškumo. Iš tikrųjų, ir lietuviškuose dokumentuose, o ypač verstiniuose ES dokumentuose ataskaitų pavadinimų su prielinksniu *apie* – apstu. Straipsnio tikslas – atsižvelgiant į dabartinės vartosenos polinkius aptarti ataskaitų pavadinimų prielinksninius variantus ir pateikti jų vartojimo rekomendacijas.

DĖL ŽODŽIO ATASKAITA REIKŠMĖS

Pirmiausia reikėtų aptarti žodžio *ataskaita* reikšmę. *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (toliau – DLKŽ) ji aiškinama taip: „oficialus pranešimas žodžiu ar raštu apie nuveiktą darbą, tam tikrą dalykų padėtį ir kt.: *Duoti darbo ataskaitą. Statistinė ataskaita*“. *Kanceliarinės kalbos patarimuose* (toliau – KancKP) duodamas siauresnis *ataskaitos* apibūdinimas – tai pranešimas apie nuveiktą

darbą ir jo rezultatus. DLKŽ nurodoma, kad galimi du šio žodžio reikšmės atspalviai, siejami su ataskaitos turiniu: atsiskaitymas už atliktą darbą (pvz., *veiklos ataskaita*) arba tam tikros padėties apibūdinimas (pvz., *finansinės būklės ataskaita*). Antrojo tipo ataskaitos ypač būdingos ES dokumentams, kai kurių ataskaitų pavadinimų formuluotėse tiesiogiai įvardijama, kad dokumente pateikiama statistinių duomenų apžvalga, pvz.: *Šeštoji metinė Komisijos ataskaita Europos parlamentui. Trečiųjų šalių bendrijai taikomų prekybos apsaugos priemonių apžvalga (pateikti laikotarpio iki 2008 m. gruodžio 31 d. statistiniai duomenys, o pastabos dėl atskirų atvejų ir teksto atnaujintos 2009 m. kovo mėn.)* (Europos Komisijos ataskaita, 2009-07-10¹); dažnai atliekama ir duomenų analizė arba nagrinėjama esama padėtis, kas padaryta, su kokiais sunkumais susidurta, kokį poveikį esamai padėčiai daro kitų dokumentų taikymas, numatomos tolesnės veiklos perspektyvos. Šis reikšmių skirtumas svarbus pasirenkant *ataskaitos* raiškos būdą.

ATASKAITOS PAVADINIMO STRUKTŪRA

Ataskaitų pavadinimai gali būti trumpi (nurodomas tik ataskaitos objektas arba rengėjas, pvz.: *audito ataskaita, tarnybos ataskaita*) ir ilgi (gali būti nurodomas ataskaitos rengėjas, adresatas, atsiskaitomasis laikotarpis, ataskaitos objektas, pvz.: *Komisijos ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui dėl nuostatų dėl tarpusavio pagalbos vykdant reikalavimus, susijusius su tam tikromis rinkliavomis, muitais, mokesčiais ir kitomis priemonėmis, naudojimo 2005–2008 m.*).

Ataskaitos *r e n g ė j a s* visuomet nurodomas kilmininku (nesvarbu, kieno ta ataskaita – pareigūno ar institucijos): *Prezidento / Vyriausybės / departamento / Garantinio fondo / Administracijos direktoriaus / Informacijos centro vadovo ataskaita*.

Naudininko linksniu žymimas ataskaitos adresatas, tokiu atveju paprastai nurodomas ir rengėjas: *Komisijos ataskaita biudžeto valdymo institucijai*. Rūšis gali būti žymima būdvardžiu su priesaga *-inis, -ė: metinė / finansinė / statistinė ataskaita*. Atsiskaitomasis laikotarpis gali būti nurodomas kilmininku arba prielinksniu *už* konstrukcija (pavadinimams

¹ Pavyzdžiai rinkti iš Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų duomenų paieškos bazės (adresas www.lrs.lt).

tinkamesnis kilmininkas): *2005–2009 m. ataskaita ir ataskaita už 2005–2009 m.*; *praėjusių metų ataskaita ir ataskaita už praėjusius metus*; *šių finansinių metų ataskaita ir ataskaita už šiuos finansinius metus*.

Ataskaitos objektas dažniausiai nusakomas kilmininku (gali turėti priklausomųjų žodžių): *darbo /išlaidų sąmatos vykdymo /kainų pokyčių /pajamų ir išlaidų /saugos /stebėsenos /veiklos ataskaita*. Ataskaitos objektai gali būti reiškiami ir prielinksninėmis konstrukcijomis:

prielinksnio *apie* konstrukcija: *ataskaita apie projekto veiklos rezultatus; ataskaita apie įgyvendintus veiksmus ir priemones; ataskaita apie Kelių priežiūros ir plėtros programos įgyvendinimą; ataskaita apie valstybės biudžeto lėšų panaudojimą; ataskaita apie baltojo cukraus gamybą, pardavimą ir cukrinių runkelių supirkimą; ataskaita apie Lietuvos valstybės saugumo būklę; ataskaita apie nacionalinio saugumo būklę ir plėtrą; ataskaita apie dujų ir elektros energijos rinkų pokyčius; ataskaita apie pasaulio investicijas; ataskaita apie valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą;*

prielinksnio *dėl* konstrukcija: *valstybinio veiklos audito ataskaita dėl valstybės įmonės Registrų centro veiklos; ataskaita dėl direktyvos taikymo; ataskaita dėl geresnės teisėkūros; ataskaita dėl Europos Bendrijų skolinimosi ir skolinimo 2007 m.; ataskaita dėl Europos kūrinių skatinimo reguliavimo 2005–2006 metais; ataskaita dėl vaikų priežiūros tikslų įgyvendinimo valstybėse narėse; ataskaita dėl bankų skaidrumo teikiant informaciją apie pastarojo meto neramumų finansų rinkoje paveiktą veiklą;*

prielinksnio *už* konstrukcija: *ataskaita už atliktus darbus; ataskaita už parduotas prekes; ataskaita už gautas lėšas*.

Šiuo metu kaip dokumento pavadinimai sinonimiškai vartojami šie pagrindiniai ataskaitos objekto raiškos variantai: prielinksnio *apie* konstrukcija, prielinksnio *dėl* konstrukcija ir kilmininko junginys: *Ataskaita apie pažangą 2000–2005 m. įgyvendinant sąveikos direktyvas* (Europos Komisijos ataskaita, 2006-11-13); *Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Rumunijos pažangos pagal bendradarbiavimo ir patikrinimo mechanizmą* (Europos Komisijos ataskaita, 2009-07-27); *Dujų ir elektros energijos vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaita* (Europos Komisijos komunikatas, 2009-03-11). Šiame straipsnyje nenagrinėsime visų įmanomų Europos Sąjungos dokumentuose esančių ataskaitų pavadinimų variantų, nes jų yra įvairių, o apsiribosime tik prielinksninių konstrukcijų vartosena.

Konstrukcijos *ataskaita apie ką* vartojimas administracinėje kalboje tikrintas Seimo teisės aktų paieškos bazėje (www.lrs.lt, žiūrėta 2009-09-04).

Rasti 5466 šios konstrukcijos pavartojimo atvejai Lietuvos teisės aktuose, iš jų 2019 atvejų dokumentuose, skelbtuose *Valstybės žiniuose*; taip pat 2575 atvejai verstiniuose Europos Sąjungos dokumentuose. Matyti, kad daugiau ar mažiau redaguojamuose dokumentuose (skelbtuose *Valstybės žiniuose*) *ataskaita* su prielinksniu *apie* sudaro apie trečdalį pavartojimo atvejų. Verstiniuose Europos Sąjungos dokumentuose daugiausia vartojamas vienaskaitos galininkas: 1222 atvejai – beveik pusė visų rastų pavartojimo atvejų. Pateikti duomenys rodo, kad ši konstrukcija yra aktyviai vartojama.

Konstrukcija *ataskaita dėl* administracinėje kalboje daug mažiau paplitusi: 732 atvejai Lietuvos dokumentuose, iš jų tik 163 teisės aktuose, skelbtuose *Valstybės žiniuose*. Bet rasta net 618 atvejų ES dokumentų vertimuose – beveik tiek pat, kiek Lietuvoje rengtuose dokumentuose, nors pastarųjų paieškos bazėje yra nepalyginti daugiau.

REKOMENDACIJOS DĖL ATASKAITŲ PAVADINIMŲ

Daugiausia neaiškumų ataskaitų pavadinimuose kelia ataskaitos objekto ir atsiskaitomojo laikotarpio nurodymas. KancKP rašoma, kad ataskaitos objektas nusakomas kilmininku (*darbo ataskaita, veiklos ataskaita*), o prielinksnio *už* konstrukcija gali būti vartojama tik objekto ar laiko pabrėžimo atveju, bet pavyzdžių neduota, pažymint, kad šiaip abiem reikšmėmis vartotinas kilmininkas (KancKP 2002: 38). Pranas Kniūkšta (2005: 159) tiksliau nurodė savo knygoje *Administracinė kalba ir jos vartoseną*: kaip pavadinimas neteiktina ir *ataskaita už darbą*, nors šiaip toks pasakymas ne klaida. Panašiai ši konstrukcija vertinama ir *Kalbos patarimuose* – kaip šalutinis normos variantas, kuris gali būti vartojamas požymiui, susijusiam su tam tikru laiko tarpu, reikšti: *Parašėme būrelio ataskaitą už praėjusius metus* (|| *praėjusių metų būrelio ataskaitą*) (KP S2 112–113).

Iš nurodytų sinonimiškų ataskaitos objekto raiškos variantų problemiščiausia yra konstrukcija *ataskaita apie*. Rekomendacijos dėl prielinksnio *apie* konstrukcijų vartosenos normiškumo yra pateiktos *Kalbos patarimų* antrojeje *Sintaksės* knygelėje *Prielinksnių ir polinksnių vartojimas*. Teigiama, kad prielinksnis *apie* su veiksmažodžiais vartojamas įvairiomis reikšmėmis: vietai, laikui, kiekiui, objektui reikšti. Požymiui reikšti gali būti vartojamas su kalbėjimo ir panašių reikšmių daiktavardžiais. Dažniau vartojamas su

veiksmažodiniais daiktavardžiais, ypač jei veiksmažodis valdo *apie* konstrukciją, pvz.: *pasakojimai apie karą, paskaita apie tarptautinę padėtį, duomenys apie paukščių migraciją*. Taip pat nurodoma, kad kanceliarinėje kalboje *apie ką* netinka dokumentų antraštėse, pavyzdžiui: *Apie pavardžių rašymą (=Dėl pavardžių rašymo)* (nutarimas); *Apie premijų skyrimą (=Dėl premijų skyrimo)* (įsakymas), bet gali būti vartojama: *pažyma apie gaunamą atlyginimą, pranešimas apie siuntinio įteikimą* (KP S2: 32). Panašiai prielinksnio *apie* vartosenos ypatumai, tik daug plačiau, aprašyti Jono Šukio. Jis pažymi, kad prielinksnio *apie* konstrukcijos tinka nusakyti tik informacinių dokumentų turinio esmei, ir pateikia pavyzdžių: *informacija apie derybų eigą, pranešimas apie reformos kryptis, pažymėjimas apie šeimos sudėtį* (Šukys 1998: 367–373). Minėtuose leidiniuose nurodomos prielinksnio *apie* konstrukcijų taisyklinogo vartojimo galimybės ir neteiktini atvejai, tačiau žodžio *ataskaita* vartojimo variantai nėra minimi.

KancKP (2002: 38) teikiama labai aiški rekomendacija – peikiama konstrukcija su prielinksniu *apie*: „nei su *ataskaita*, nei su veiksmažodžiu *atsiskaityti* prielinksnis *apie* netinka: *ataskaita apie normų prisilaikymą (=normų laikymosi ataskaita), ataskaita apie 1996 metų darbą (=1996 metų darbo ataskaita)“*. Atsižvelgiant į šią rekomendaciją, atrodo, kad konstrukcijų *ataskaita apie* neturėtų būti, nes administracinėje kalboje dėl jos šabloniškumo yra gana paprasta paskleisti taisyklingus variantus ir išvengti netaisyklingų. Tačiau, kaip jau minėta, realioji vartoseną rodo ką kita. Vadinasi, reikia ieškoti priežasčių, kodėl taip yra.

Apžvelgus norminamąsias nuostatas galima numanyti, kad pagrindinis argumentas dėl prielinksnio *apie* netinkamumo su žodžiu *ataskaita* – jį veiksmažodis, iš kurio padarytas tas daiktavardis, nevaldo šio prielinksnio. Tačiau šis reikalavimas nėra absoliutus, nes, pavyzdžiui, *pažymėjo apie būtinumą* neteiktina vartoti, o *pažyma apie* gali būti vartojama. Rekomendacijos, kad prielinksnis *apie* nevartojamas su veiksmažodžiu *atsiskaityti*, administracinėje kalboje taip pat ne visada laikomasi: *Projekto valdymo grupė – projekto vykdytojo institucijos suburtas kolegialus organas, kuriam projekto administracijos personalas (projekto vadovas, finansininkas ir kiti) atsiskaito* (plg. *praneša apie (=už) projekto vykdymo eigą* (Žin. 2005, 102-3799); *Valdžios institucijų bus prašoma Komisijos tarnyboms reguliariai atsiskaityti* (plg. *pranešti apie (=už) šias priemones* (Europos Komisijos pasiūlymas, 2007-08-20). Prielinksnis *apie* su veiksmažodžiu *atsiskaityti*, matyt, vis dar vartojamas dėl analogiškų konstrukcijų: *pranešti, informuoti apie*.

Kitas bendras norminimo reikalavimas – *apie* neteiktinas kanceliarinėje kalboje dokumentų antraštėse jų turinio bendrajai sričiai reikšti, bet tai daugiau susiję su tvarkomųjų dokumentų pavadinimais. Priešingai, *apie* gali būti vartojamas kai kurių informacinių dokumentų pavadinimuose, pvz.: *pažyma apie, pranešimas apie, informacija apie* ir t. t. Ataskaita irgi yra informacinis dokumentas ir netgi apibrėžiamas kaip tam tikras pranešimas (DLKŽ, KancKP), todėl visai suprantama, kad pagal analogiją vartojami ataskaitų pavadinimai su prielinksniu *apie*. Juo labiau kad kai kuriuose dokumentuose netgi nurodoma informaciją pateikti ataskaitos forma: *Programos valdymo komitetas turi teisę: [...] gauti iš struktūrinio padalinio, kuriam pagal kompetenciją Programos valdymo komiteto sprendimu buvo pavesta atlikti tam tikrą užduotį, informaciją (ataskaitą) apie užduoties įvykdymą* (Žin. 2009, 32-1256). Dar vienas *ataskaitai* semantiškai artimas žodis *duomenys* irgi vartojamas su prielinksniu *apie* – plg. *reikia pateikti pranešimą / informaciją / duomenis / ataskaitą apie paskolų teikimo duomenis*.

Taigi, žodžiai *ataskaita* ir *atsiskaityti* turi pranešimo semą, dėl to kalbos vartotojai juos gretina su tokiais žodžiais kaip *pranešimas, pranešti; informacija, informuoti*. Semantinis žodžių artimumas skatina vartoti ir tos pačios struktūros sintaksines konstrukcijas.

PRIELINKSNIŲ *APIE* IR *DĖL* REIKŠMIŲ SKIRTUMAI

KancKP teigiama, kad prielinksnis *dėl* „kanceliarinėje kalboje plačiai vartojamas objekto turiniui ir su juo susijusiems dalykams nusakyti, – gali reikšti nusakomojo dalyko priežastį, motyvus, pobūdį ar tiesiog apimamą sritį“ (KancKP 2002: 76). Prielinksnio *dėl* konstrukcijos labai plinta kanceliarinėje kalboje, jos sėkmingai konkuruoja su sinonimiškais raiškos būdais, neretai iš vartosenos išstumdamos įprastines konstrukcijas. Ypač tai pasakytina apie dokumentų pavadinimus – tokios sandaros pavadinimų gausu: *pažyma dėl (pažyma dėl kvalifikacijos įvertinimo / dėl žalos neišieškojimo dėl objektyvių priežasčių / dėl lėšų kompensavimo); paraiška dėl (paraiška dėl garantijos suteikimo / dėl projekto finansavimo Europos Sąjungos fondų lėšomis / dėl ekonominio gyvybingumo nustatymo); prašymas dėl (prašymas dėl registro objekto išregistravimo / dėl sutikimo nutraukti pirkimo procedūras / dėl paskolos grąžinimo termino atidėjimo / dėl bedarbio statuso suteikimo)*.

Su kai kuriais žodžiais gali būti vartojamos ir prielinksnio *apie*, ir prielinksnio *dėl* konstrukcijos, jų reikšmių skirtumai irgi nurodyti KancKP:

pasakymai su prielinksniu *apie* rodo tik kalbamąjį objektą, o pasakymai su *dėl* – ir kitus su kalbamuoju objektu susijusius dalykus, plg.: *Informacija apie padėtį mieste* (kokia yra padėtis) ir *Informacija dėl padėties mieste* (kokia padėtis ir kaip ją gerinti, ką reikia daryti) (KancKP 2002: 76). Iš tokio apibūdinimo matyti, kad prielinksnis *dėl* yra platesnės reikšmės ir gali būti vartojamas ataskaitų pavadinimuose, kai tuose dokumentuose pateikiama ne tik statistinių duomenų apžvalga, bet ir esamos padėties analizė, priežastys, taip pat numatomos tolesnių veiksmų kryptys. Pvz.: [Informacinės visuomenės plėtros komitetas] *Kartą per 5 metus parengia ataskaitą dėl teisės sudaryti sutartis elektroninėmis priemonėmis išimčių, kurioje nurodoma, kodėl šios išimtys būtinos* (Žin. 2006, 65–2380). Tais atvejais, kai ataskaitos pavadinime negalimas kilmininko junginys, o ataskaita yra ne vien statistiniai duomenys, tinka prielinksnio *dėl* konstrukcija: *Komisijos ataskaita dėl Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje taikymo*; *Komisijos ataskaita dėl Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo 2008 m. veiklos*; *Komisijos ataskaita dėl pasaulinės palydovinės navigacijos sistemos programų įgyvendinimo*. Ypač ši konstrukcija tinka, kai į ją įeina plačios reikšmės veiksmožiniai abstraktai: *ataskaita dėl reglamento taikymo / programos įgyvendinimo / nuostatų naudojimo / direktyvos veikimo / pasirengimo narystei*.

Šiuo metu plačiai vartojama konstrukcija *ataskaita apie* reikalinga tada, kai kiti raiškos būdai netinka – dėl reikšmės ar kitų priežasčių. Ypač aiškūs atvejai, kada *ataskaita apie* neišvengiama, jei ataskaitos objektas yra asmuo ar institucija, kurie kilmininko pozicijoje galėtų būti suvokiami kaip ataskaitą rengiantis subjektas: *ataskaita apie kontroliuojamuosius ir kontroliuojančius vienetus bei gyventojus* (Teisės aktas, priimtas Lietuvos Respublikos Seime 2009-02-19) – plg. *kontroliuojamųjų ir kontroliuojančių vienetų bei gyventojų ataskaita*; *Kas trejus metus rengiama ataskaita apie jaunimą Europoje* (Europos Komisijos komunikatas, 2009-04-27) – plg. *jaunimo Europoje ataskaita*. Čia vertėtų pridėti ir ES terminų žodyne *Eurovoc* teikiamą *ataskaitą apie darbuotojus* (angl. *staff report*).

Ataskaita apie reikalinga, kai prielinksnio *dėl* konstrukcija netinka dėl jau minėtų prielinksnių reikšmių skirtumų, – jeigu reikia tiesiogiai apibūdinti ataskaitos objektą be kitų susijusių dalykų, pvz.:

Eksperimentinių gyvūnų direktyvoje reikalaujama reguliariai, ne rečiau kaip kas trejus metus, teikti ataskaitą apie bandymuose naudojamų gyvūnų skaičių ir rūšis (Europos Komisijos ataskaita, 2008-07-02) – plg.

ataskaitą apie bandymuose naudojamų gyvūnų skaičių ir rūšis (reikia pateikti tikslius duomenis apie bandymuose naudojamus gyvūnus: kokių rūšių ir kiek gyvūnų panaudota) ir – *ataskaitą dėl bandymuose naudojamų gyvūnų skaičiaus ir rūšies* (gali būti pateikti ne tik duomenys apie bandymuose naudojamų gyvūnų skaičių ir rūšis, bet ir su tuo susijusios problemos, pavyzdžiui, dėl rūšių tinkamumo, dėl skaičiaus didinimo ar mažinimo);

Privatizavimo komisijos ataskaita apie privatizavimo eigą 2000 metais (Komiteto išvada, 2001-05-03) – plg. *ataskaita dėl privatizavimo eigos 2000 metais*; *Komisija iki 2008 m. rugsėjo 30 d., remdamasi bendro sausųjų pašarų rinkos organizavimo įvertinimu, turėtų pateikti Tarybai ataskaitą apie šį sektorių* (Reglamentas, 2008-10-01) – plg. *ataskaitą dėl šio sektoriaus*; *Lietuvos Respublikos Seimas susipažino su 2003 metų ataskaita apie valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą* (Žin. 2005, 54-1828) – plg. *ataskaita dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto*.

Kilmininko junginys ataskaitos objektui reikšti nelabai tinka, jei šiuo linksniu įvardytas subjektas, kuris teikia ataskaitą, pvz.: *Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai apie linų ir kanapių sektorių* (Europos Komisijos ataskaita, 2008-05-20).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad konstrukcija *ataskaita apie* gali būti pripažįstama tik kaip neišvengiama tais atvejais, kai kiti raiškos būdai netinka. Todėl reikėtų taisyti: *Asmenys, įsteigę darbo vietą sau pirmą kartą, darbo biržai už kiekvieną ketvirtį teikia ataskaitą apie vykdomą veiklą* (= *kiekvieną ketvirtį teikia vykdomos veiklos ataskaitą*) (Žin. 2009, 98-413); *Žirgynai Tarnybai pateikia pažymą apie faktinį kontroliuotų ar vertintų gyvūnų skaičių ir ataskaitą apie faktinį lėšų panaudojimą* (= *faktinio lėšų panaudojimo ataskaitą*) (Žin. 2008, 64-2427); *Ataskaita apie 2009 m. balandžio mėn. rinkimus* (= *2009 m. balandžio mėn. rinkimų ataskaita*) bus pateikta kitais metais (Europos Komisijos komunikatas, 2009-04-23).

DOKUMENTO PAVADINIMO IR DOKUMENTO APIBŪDINIMO SKIRTUMAI

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad gali būti daromas skirtumas tarp konkretaus dokumento pavadinimo ir dokumento apibūdinimo, vartojamo bendrąja reikšme. Pastarasis neretai būna ilgesnis ir juo bandoma tiksliai nusa-

kyti dokumento turinį, pvz.: *Ministerijos Vidaus audito skyrius taryboms pateikia ataskaitą apie įstaigos veiklos ir vidaus kontrolės vertinimą, atliktą paskutinių trejų metų laikotarpiu* (Žin. 2009, 41–1600); *Sąskaitų tvarkytojai sutartyje numatytu būdu ir tvarka privalo pateikti ataskaitą apie finansinių priemonių sąskaitos būklę paskutinės praėjusių metų dienos pabaigoje* (Žin. 2007, Nr. 17–627). Skirtingą konstrukcijų vartojimą patvirtina tie atvejai, kada tame pačiame dokumente oficialų ataskaitos pavadinimą sudaro kilmininko konstrukcija, o tekste tos ataskaitos objektas laisvai apibūdinamas prielinksnio apie konstrukcija (nurodoma, kas joje turi būti pateikiama): *Kiekvienas antstolis privalo teikti Teisingumo ministerijai Antstolio gautų pajamų ir patirtų išlaidų atliekant antstolio funkcijas ir teikiant paslaugas ataskaitą ir Nustatau, kad 2009 metų pirmojo pusmečio ataskaitą apie antstolio gautas pajamas ir patirtas išlaidas atliekant antstolio funkcijas ir teikiant paslaugas antstoliai pateikia Teisingumo ministerijai iki 2009 m. rugsėjo 1 d.* (Žin. 2009, 79–3312). *Valstybės perduotos savivaldybėms priskirtų archyvinų dokumentų tvarkymo funkcijos atlikimo ___ metų ataskaita ir Savivaldybių administracijos iki kiekvienų metų balandžio 30 d. pateikia kuruojančiai institucijai – Lietuvos archyvo departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitą apie perduotos funkcijos atlikimo praėjusiais biudžetiniais (ataskaitiniais) metais rezultatus* (Žin. 2009, Nr. 29–1159).

Šiais atvejais laisvai apibūdinamą ataskaitos objektą (ne dokumento pavadinime) būtų galima žymėti ir prielinksnio už konstrukcija: *ataskaita už antstolio gautas pajamas ir patirtas išlaidas; ataskaita už perduotos funkcijos atlikimo rezultatus*. Tokia vartoseną rodo, kad šis konstrukcijų skirtumas yra reikšmingas, ir išsamiai apibūdinant objektą konstrukcijos *ataskaita apie* dokumento tekste gali būti dažniau vartojamos nei dokumentų pavadinimuose, jei negalima pavartoti konstrukcijos *ataskaita už*.

IŠVADOS

Rekomendacijas teikiančiuose leidiniuose nurodomas pagrindinis ataskaitos objekto raiškos būdas – kilmininko linksnis – ir toliau turėtų būti svarbiausias sintaksinis variantas. Ataskaitų rengėjai pirmiausia kaip tik kilmininko junginiu turėtų mėginti formuluoti dokumento pavadinimą.

Prielinksninės konstrukcijos gali būti vartojamos, jei kilmininko junginys netinka dėl reikšmės ar kitų priežasčių. Konstrukcija *ataskaita dėl* gali būti vartojama, kai pateikiami ne tik statistiniai duomenys, bet ir jų analizė, taip pat nurodomos priežastys, lemiančios tokią padėtį, nagrinėjami sunkumai, su kuriais tenka susidurti, numatomos veiklos perspektyvos ir kiti su esama padėtimi susiję dalykai. Konstrukcija *ataskaita apie* gali būti pateisinama, jei kitos raiškos priemonės (kilmininko junginys ar konstrukcija *ataskaita dėl*) netinka dėl reikšmės, galimos dviprasmybės ar kai jau užimta kilmininko pozicija.

LITERATŪRA

- DLKŽ: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. S. Keinys. 3-ias elektroninis leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006.
- KP S2: *Kalbos patarimai*. Kn. 2. *Sintaksė: 2. Prielinksnių ir polinksnių vartojimas*. Sud. Rita Miliūnaitė, teksto aut. Aldonas Pupkis ir Jonas Šukys, vyr. red. Aldonas Pupkis. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- KancKP: *Kanceliarinės kalbos patarimai*. Parengė Pranas Kniūkšta. 5-asis patais. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- Kanceliarinės kalbos patarimai*. Sud. Pranas Kniūkšta. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, internetinis leidimas, 2007 (<http://lkz.mch.mii.lt/Kanceliarinis>).
- Kniūkšta P. 2005: *Administracinė kalba ir jos vartoseną*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Muriniė L. 2008: Verstinių Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų dokumentų pavadinimų tipai. – *Kalbos kultūra* 81, 170–184.
- Šukys J. 1998: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartoseną ir normas*, Kaunas: Šviesa.
- Vladarskienė R. 2005: Dokumentų pavadinimų darymo polinkiai. – *Kalbos kultūra* 78, 79–89.
- Žin. – *Valstybės žinios* (oficialus leidinys).

Gauta 2009 11 10

ON THE STRUCTURE OF TITLES OF REPORTS

S u m m a r y

The paper discusses prepositional phrases used in the titles of reports in the context of present-day tendencies of usage and provides recommendations. Publications offering recommendations give reference to the genitive case as a major means of expressing the object of report. Thus, report titles should first of all include genitival constructions.

Prepositional phrases could be used if the genitival construction is unsuitable for semantic reasons. The phrase *ataskaita dėl* ('report on') can be used when the statistical data is given together with its analysis, reasons for the problematic situation, difficulties, predicted outcomes and other issues related to the existing situation. The phrase *ataskaita apie* ('report about/on') can be used when other means of expression (like the genitival construction or the phrase *ataskaita dėl*) are unsuitable for semantic reasons, are ambiguous or when the position of the genitive is already taken.

RASUOLĖ VLADARSKIENĖ
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
rasuole@lki.lt